

Alberto Moravija

Konformista

S italijanskog preveo
Aleksandar Levi

**Čarobna
knjiga**

Prolog

I

Tokom svog detinjstva Marčelo je, poput neke svrake, bio opčinjen predmetima. Možda i stoga što kod kuće, više zbog ravnodušnosti nego zbog strogosti, njegovim roditeljima nije bilo ni nakraj pameti da zadovolje njegov nagon za posedovanjem; ili, možda i zato što su se neki drugi njegovi nagoni, dublji i još nejasni, skrivali iza te gramzivosti, neprestano ga je opsedala neodoljiva žudnja za najrazličitijim stvarima. Olovka s gumicom na vrhu, ilustrovana knjiga, pračka, lenjir, mastionica od ebonita, bilo kakva tričarija uzbuđivala je njegov duh dovodeći ga najpre do jake i nerazumne žudnje za željenim predmetom, a potom, kada bi se domogao te stvari, do oduševljenog, opčinjenog i nezasiťog zadovoljstva. Marčelo je u kući imao vlastitu sobu, koju ni sa kim nije delio, gde je spavao i učio. U njoj su svi ti predmeti, rasuti po stolu, ili zatvoreni u fioke, za njega predstavljali svetinje, ili su to značenje tek nedavno izgubili, u zavisnosti od toga da li su skoro ili davno pribavljeni. Ukratko, ti predmeti nisu nalikovali drugim stvarima koje su se nalazile u kući, već su predstavljali deliće nekog budućeg ili prethodnog iskustva prožetog strašću i tajnovitošću. Marčelo je, na neki način, bio svestan tog jedinstvenog svojstva posedovanja i to je u njemu, s jedne strane, izazivalo neizrecivo zadovoljstvo, ali u isti mah i patnju, poput osećaja krivice, koji se neprestano obnavljao, pa nije imao vremena čak ni da oseti kajanje.

Među svim tim predmetima, međutim, najviše ga je privlačilo oružje, možda i zato što mu je bilo zabranjeno. I to ne imitacija oružja za dečje igre, limene puške, revolveri koji škljocaju, drveni bodeži, već pravo oružje, gde se pretnja, opasnost i smrt ne svode na puko podražavanje oblika, već su početni i krajnji

smisao njegovog postojanja. Dečji pištolji služe za igranje smrću, bez ikakve mogućnosti da se ona stvarno izazove, ali revolveri za odrasle ne samo što mogu da ubiju već i prete smrću kao iskušenjem koje zauzdava jedino oprez. Marčelo je nekoliko puta držao to pravo oružje u rukama, lovačku pušku u selu, stari očev revolver koji mu je on jednog dana pokazao u fioci, i svaki put je osetio kako ga prožima jeza, kao da se njegova šaka, držeći to oružje, napokon spojila sa svojim prirodnim produžetkom.

Marčelo je, među decom iz njegove četvrti, imao mnogo drugova, i ubrzo je opazio da je njegova naklonost prema oružju dubljeg i mračnijeg porekla od njihovog naivnog oduševljenja vojnim stvarima. Oni su se igrali vojnika glumeći nemilosrdnost i okrutnost, ali to je sve bilo samo zarad igre, i podražavali su to svirepo držanje, bez imalo stvarnog uživanja; a njemu se, međutim, dešavalo sasvim suprotno, njegova nemilosrdnost i okrutnost nastojale su da daju sebi oduška igrajući se vojnika, a u nedostatku te igre, u drugim zanimanjima, uvek u duhu razaranja i smrti. U to doba Marčelo je bio svirep bez griže savesti i stida, sasvim spontano, jer je jedino njegovo zadovoljstvo, koje mu se nije činilo ispraznim, poticalo od svireposti, a ta svirepost je bila još dovoljno detinjasta da ne izazove podozrenje, ni u njemu samom ni u drugima. Dešavalo mu se, na primer, početkom tog leta, da siđe u baštu, u doba kad je toplo. Bila je to mala bašta, ali puna zelenila. U njoj je bilo raštrkano mnoštvo rastinja i drveća koje je godinama bilo prepušteno prirodnom bujanju. Marčelo bi sišao u baštu naoružan tankim i savitljivim rogozovim prutom, koji je odlomio od starog prakera na tavanu; neko vreme bi kružio kroz razigrane senke drveća i vrele sunčeve zrake, po šljunkovitim stazicama, posmatrajući rastinje. Osetio bi kako mu oči svetlucaju, kako mu celo telo preplavljuje osećaj blaženstva, koji kao da se utapa u sveopštu živahnost te nabujale, bleštave bašte, i osetio bi da ga obuzima sreća. Ali je ta sreća bila napadna i okrutna, gotovo kao da bi htela da se meri s tuđom nesrećom. Čim bi usred neke leje opazio lep žbun belih rada, načičkan žuto-

belim cvetovima, ili neku lalu čija se crvena krunica uzdiže na zelenoj stabljici, ili, opet, neki grm kale s visokim cvetovima belih debelih latica, Marčelo bi zavitlao svojim rogozovim prutom, koji bi fijuknuo kroz vazduh poput biča. Samo jednim udarcem prut bi posekao cveće i lišće koje bi se rasulo po zemlji oko biljke, ostavljajući samo ogoljene stabljike da štrče. Tako bi se Marčelo osetio dvostruko živahnijim i obuzelo bi ga blaženo zadovoljstvo kakvo izaziva izliv predugo potiskivane energije, a u isti mah i neki, ni sam nije tačno znao kakav, osećaj moći i zadovoljene pravde. Kao da su te biljke bile krivci, a on ih je kaznio, osetivši istovremeno da je u njegovoj moći da ih kazni. Ali činjenica da je ta zanimacija zabranjena i grešna ipak mu nije bila potpuno nepoznata. S vremena na vreme, gotovo nevoljno, krišom bi bacio pogled prema vili, strepeći da bi majka s prozora dnevne sobe, ili kuvarica kroz kuhinjski prozor, mogla da ga vidi. I shvatio bi da se ne plaši toliko prekora koliko da bi neko mogao da svedoči postupcima za koje je i sam slutio da nisu normalni i da su prožeti krivicom.

S cveća i rastinja na životinje je prešao neosetno, kao što biva u prirodi. Marčelo ne bi znao da kaže kada je primetio da isto ono zadovoljstvo koje je osećao kad lomi biljke i kida cvetove postaje snažnije i dublje ako se jednako nasilno ponaša prema životinjama. Možda ga je tek slučajnost navela na taj put, udarac rogozovim prutom, koji je, umesto da polomi neki žbun, pogodio u leđa guštera zaspalog na grančici, a možda ga je začetak dosade i zasićenosti potakao da potraži novu žrtvu na kojoj bi iskalio svoju još nehotičnu svirepost. Kako bilo, jednog mirnog popodneva, kada su svi u kući spavali, Marčelo se iznebuha, kao da ga je pogodio grom kajanja i stida, obreo usred pravog pokolja guštera. Bilo je pet-šest guštera koje je na razne načine otkrio na granama drveća, ili na kamenju zidane ograde, i smoždio ih jednim udarcem pruta, upravo u trenutku kada su, osetivši njegovo nepomično prisustvo, pokušali da se domognu nekog zaklona. Kako je došao do toga, Marčelo ne bi umeo da kaže, ili,

tačnije, nije želeo da se seti, ionako je sve već bilo gotovo, samo je još vrelo i mutno sunce obasjavalo okrvavljena i prašnjava tela mrtvih guštera. On je stajao ispred betonskog pločnika na kojem su ležali gušteri, stežući rogozov prut u ruci, a u telu i na licu još je osećao ono uzbuđenje koje ga je preplavilo tokom pokolja, samo više nije bilo žarko i prijatno kao tada, nego je već bilo prožeto kajanjem i stidom. Osim toga, shvatio je da se, pored uobičajenog osećaja svireposti i moći, sada pojavila i naročita, za njega nova i neobjašnjiva, fizička uznemirenost, i da osim stida i kajanja oseća i neki nejasan strah. Kao da je u sebi otkrio neko sasvim nenormalno svojstvo, kojeg treba da se stidi i da ga krije, kako se, osim pred samim sobom, ne bi stideo i pred drugima, što bi ga, shodno tome, zauvek odvojilo od društva vršnjaka. Nema sumnje, on je drugačiji od drugih dečaka njegovih godina, jer se oni, ni zajedno ni pojedinačno, ne odaju ovakvim zanimacijama, i baš zbog toga je on sam nepovratno drugačiji. Jer gušteri su mrtvi, bez ikakve sumnje, a ta smrt i njegovi ludački i okrutni postupci koji su je izazvali ne mogu se popraviti. Ukratko, ti postupci su deo njega, kao što su bili deo njega i prethodni, sasvim nevini i normalni.

Toga dana, kako bi potvrdio to toliko novo i bolno otkriće vlastite nenormalnosti, Marčelo je pozeleo da se sastane sa svojim drugarom Robertom, koji je živio u susednoj kući. Predveče, kad završi s učenjem, Roberto bi sišao u baštu i, po dogovoru dveju porodica, dečaci su se do večere igrali zajedno, nekad u jednoj, a nekad u drugoj bašti. Marčelo je nestrpljivo iščekivao taj trenutak, tokom dugog i tihog popodneva, sam u svojoj sobi, ležeći u krevetu. Roditelji su nekud izašli, u kući je ostala samo kuvarica, čije je tiho pevušenje povremeno dopiralo do njega iz kuhinje u prizemlju. Obično bi popodne proveo učeći ili igrajući se sam u sobi, ali tog popodneva nije ga privlačilo ni učenje, ni igra, nije bio kadar da se ičega lati, a u isti mah mu je i dokolica bila nesnosna. Bio je kao paralisiran, ali ujedno i nestrpljiv, prestrašen onim što mu se činilo da je otkrio o sebi

i obuzet nadom da će predstojeći susret s Robertom razvejati taj strah. Kada bi mu Roberto rekao da i on ubija guštere, i da voli da ih ubija, i da u tom ubijanju ne vidi ništa loše, činilo mu se da bi nestao bilo kakav osećaj nenormalnosti, i da bi na pokolj guštera mogao da gleda ravnodušno, smatrajući ga beznačajnim incidentom, bez ikakvih posledica. Ne bi umeo da objasni zašto Robertu pridaje takav autoritet, nekako mu se činilo da, ako i Roberto to radi, na isti način i s istim osećanjima, to znači da svi tako čine, a ono što svi rade normalno je, odnosno u redu. A opet, ta vlastita razmišljanja Marčelu nisu bila sasvim jasna, više su mu se ukazivala kao duboki osećaji i nagoni nego kao precizne misli. Ali činilo mu se da je u jedno siguran – od Robertovog odgovora zavisi njegov duševni spokoj.

U tom nadanju i u toj strepnji jedva je dočekao da počne da se smrkava. Samo što nije zadremao kada je iz bašte do njega dopro otegnut, melodičan zvižduk: bio je to ugovoreni znak kojim ga je Roberto obaveštavao da je stigao. Marčelo ustade iz kreveta i, ne paleći svetlo, u polumraku sutona, izađe iz sobe, siđe niza stepenice i izađe u baštu.

U prigušenoj svetlosti letnjeg sumraka drveće je bilo nepomično i preteće, mrak pod krošnjama već je bio noćni. Miris cveća, zadah prašine, isparavanje zagrejanog tla osećali su se u nepomičnom, zagušljivom vazduhu. Ograda od kovanog gvožđa između Marčelove i Robertove bašte bila je potpuno prekrivena džinovskim, gustim i neprozirnim bršljanom, poput zida od naslaganog lišća. Marčelo je otišao pravo u dno bašte, gde su bršljan i mrak bili gušći, popeo se na veliki kamen i odlučnim zamahom razgrnuo zastor od puzavice. On je i otkrio taj način da napravi otvor u bršljanu, u duhu tajanstvene i pustolovne igre. Kada je uklonio bršljan, ukazale su se rešetke ograde, a kroz rešetke pojavilo se i usko, blede lice njegovog druga Roberta, uokvireno plavom kosom. Marčelo se na kamenu uzdigao na vrhovima prstiju i upitao: „Niko nas nije video?“

Bio je to ritual kojim su otpočinjali igru. Roberto odgovori, kao da deklamuje naučenu lekciju: „Ne, niko.“ Malo zastade, a potom dodade: „Jesi li učio?“

Govorio je šapatom, takođe na dogovoreni način. I Marčelo je šapatom odgovorio: „Ne, danas nisam učio... nisam imao volje... kazaću učiteljici da mi nije bilo dobro.“

„Ja sam napisao domaći iz italijanskog“, promrmlja Roberto, „i rešio sam jedan problem iz aritmetike, a ostao mi je još jedan... zašto nisi učio?“

Marčelo jedva dočeka to pitanje. „Nisam učio“, odvrati, „zato što sam lovio guštere.“

Nadao se da će mu Roberto reći: „O, stvarno... i ja ponekad lovim guštere“, ili nešto slično. Ali na Robertovom licu nije se pokazalo nikakvo saučesništvo, a ni radoznalost. Prisili se da doda, nastojeći da prikrije vlastitu nelagodu: „Sve sam ih pobio.“

Roberto oprezno upita: „Koliko?“

„Ukupno sedam“, odvrati Marčelo. A potom, prisilivši se da se malo razmeće tehničkim podacima o svom umeću: „Bilo ih je po granama drveća i na kamenju... čekao sam da se pomere i onda ih munjevito mlatnuo... jednim jedinim udarcem ovog rogozovog pruta... po jedan udarac za svakog guštera.“ Lice mu je odimalo zadovoljstvom dok je Robertu pokazivao prut.

Opazi da ga drugar posmatra sa izvesnom ljubopitljivošću u kojoj se naziralo i nekakvo čuđenje. „Zašto si ih pobio?“, zapita Roberto.

„Eto, tako“, Marčelo je malo oklevao, bilo mu je navrh jezika da izusti „zato što mi se to svidelo“, a onda, ni sam ne znajući zašto, uzdrža se i odgovori: „Zato što su štetočine... zar ne znaš da su gušteri štetočine?“

„Ne“, odvrati Roberto, „nisam znao... u kom smislu štetočine?“

„Jedu grožđe“, odvrati Marčelo, „prošle godine, u selu, pojeli su sve grožđe s vinjage.“

„Ali ovde nema grožđa.“

„Osim toga“, nastavi prešavši preko te primedbe, „opasni su... jedan od njih, čim me je opazio, umesto da pobjegne, jurnuo je prema meni razjapljenih čeljusti... da ga nisam na vreme zaustavio, skočio bi na mene...“ Zaćuta na tren, a potom, poverljivijim tonom, dometnu: „Ti ih nisi nikada ubijao?“

Roberto odrećno odmahnu glavom i odvrti: „Ne, nikada“, potom obori pogled i i skrušeno izusti: „Kažu da ne treba mućiti životinje.“

„Ko kaže?“

„Moja mama.“

„Prićaju ljudi svašta...“, Marćelo će na to, sve nesigurnije, „a ti pokušaj, blesavko... garantujem ti da je zabavno.“

„Ne, neću da pokušam.“

„A zašto?“

„Zato što je to loše.“

Nema tu pomoći, pomisli Marćelo razočarano. Obuze ga napad besa prema drugaru, koji ga je nehotićno žigosao kao nenormalnog. Ipak, uspevajuci da savlada srdžbu, predloži: „Znaš šta, sutra ću opet u lov na guštere... ako pođeš sa mnom, pokloniću ti špil karata *Trgovac na vašaru*.“

Znao je da je to za Roberta primamljiva ponuda, više puta je izrazio želju da dobije taj špil. I odista, Roberto, kao da mu je nešto iznenada sinulo, odvrti: „Poći ću u lov, ali pod uslovom da ih uhvatimo žive, zatvorimo u neku kutiju, posle ih oslobodimo... a ti ćeš mi dati špil.“

„Ne može tako“, reće Marćelo, „ćar je baš u tome da ih mlatneš ovim prutom... kladim se da ti to ne možeš.“

Roberto je ćutao. Marćelo nastavi: „Onda dolaziš... dogovorili smo se... nađi i ti ovakav prut.“

„Ne“, izusti odlućno Roberto, „neću doći.“

„A zašto? Špil je nov.“

„Ne, ne vredi“, odvrti Roberto, „neću da ubijam guštere... ni kad bi“, tu zastade smišljajući koji bi predmet bio odgovarajuće vrednosti, „ni kad bi mi dao svoj pištolj.“

Marčelo je shvatio da se tu ništa ne može učiniti, i iznenada se prepustio izlivu besa koji mu je do tada ključao u grudima. „Nećeš zato što si kukavica“, reče, „zato što se plašiš.“

„A čega da se plašim? Baš si smešan.“

„Plašiš se“, ponovi Marčelo razjareno, „ti si zec, pravi zec.“ Izenada ispruži ruku kroz rešetke i ščepa druga za uvo. Roberto je imao velike, crvene uši i to nije bio prvi put da mu ih Marčelo čupa, ali nikada do tada tako ljutito i s jasnom namerom da mu nanese bol. „Priznaj da si zec!“

„Neću... pusti me“, Roberto nadade dreku, izvijajući se, „jao... jao!“

„Priznaj da si zec!“

„Neću... pusti me.“

„Priznaj da si zec!“

Robertovo uvo u njegovoj ruci je gorelo, vrelo i znojavo, iz plavih očiju žrtve grunule su suze. S mukom izusti: „Dobro, u redu, ja sam zec“, a Marčelo ga odmah pusti. Roberto skoči sa ograde i bežeći povika: „Nisam zec... dok sam to govorio, pomislio sam: *nisam zec*, prešao sam te.“ Nestao je s vidika, a njegov plačan i podrugljiv glas gubio se u daljini, iza žbunja u susednoj bašti.

Posle tog razgovora, Marčela je obuzelo osećanje dubokog nezadovoljstva. Roberto je odbio da mu bude saučesnik i samim tim ga nije oslobodio krivice, što je on očekivao, kao posledicu tog saučesništva. Tako ga je Roberto odgurnuo u nenormalnost, a pre toga mu je pokazao koliko mu je stalo da je se oslobodi, i pribegao je, kao što mu je bilo sasvim jasno, laganju i nasilju. Sada je, pored stida i kajanja što je pobio guštere, osećao stid i kajanje što je slagao Roberta o razlozima koji su ga naveli da zatraži njegovo saučesništvo i što se odao onom izlivu besa, kada ga je ščepao za uvo. Na prethodnu krivicu nadovezala se još jedna, a nikako mu nije polazilo za rukom da se oslobodi ni jedne ni druge.

Tokom tih gorkih razmišljanja, povremeno bi se prisetio pokolja guštera, gotovo u nadi da će se tako lišiti griže savesti, da će to postati običan događaj, kao i svaki drugi. Ali odmah bi

shvatio da želi da gušteri nisu stradali, a u isti mah ponovo bi ga obuzeo onaj ne sasvim neprijatan i baš zbog toga odbojan osećaj fizičkog uzbuđenja i nemira koji je iskusio tokom lova. Osećaj je bio toliko snažan da je posumnjao da će narednih dana doleteti iskušenju da ponovi pokolj. Ta pomisao ga je užasnula: dakle, ne samo što je nenormalan i što ne može da potisne tu nenormalnost nego nije u stanju ni da je kontroliše. U tom trenutku nalazio se u sobi, sedeo je za stočićem, nad otvorenom knjigom, očekujući večeru. Naglo ustade, ode do kreveta i, kleknuvši na prostirku kraj postelje, kako je obično činio kad izgovara molitvu, i sklopivši ruke, glasno reče, tonom koji mu se činio iskrenim: „Kunem se Bogu da nikada više neću pipnuti ni cveće, ni žbunje, ni guštere.“

Uprkos tome, potreba za oprostajem, koja ga je nagnala da potraži Robertovo saučesništvo, i dalje je postojala, sada preobražena u svoju suprotnost, u potrebu za kaznom. Premda je, da je stao na njegovu stranu, mogao da ga izbavi od kajanja, Roberto nije imao dovoljno autoriteta da potvrdi opravdanost te griže savesti i da konačnom presudom unese red u njegove zbrkane misli. Bio je dete, kao i on, prihvatljiv kao saučesnik, ali nepodesan kao sudija. Ali se Roberto, odbivši njegov predlog, kao opravdanje za to odbijanje, pozvao na majčinski autoritet. Marčelo je pomislio da će se i on obratiti svojoj majci. Samo ona može da ga osudi, ili oslobodi krivice, i, u svakom slučaju, da njegov postupak dovede u nekakav red. Marčelo, koji je poznavao svoju majku, kada je doneo ovu odluku, razmišljao je apstraktno, kao da se obraća nekoj idealnoj majci, onakvoj kakva bi trebalo da bude, a ne kakva jeste. Zapravo je sumnjao u uspeh svog poduhvata. Ali tako je kako je, samo tu majku ima, a osim toga njegov nagon da se njoj obrati bio je jači od bilo kakve sumnje.

Marčelo je sačekao trenutak kada je otišao na počinak, a majka došla da mu poželi laku noć. Bio je to jedan od retkih trenutaka kada je mogao da bude nasamo s njom, tokom obroka ili u malobrojnim šetnjama s roditeljima najčešće je bio prisutan i otac. Marčelo, premda nagonski nije imao previše poverenja u

majku, voleo ju je, zapravo, nije to bila toliko ljubav koliko neko neodređeno i zaneseno divljenje, kao što se divimo jedinstvenim navikama i ćudljivom karakteru starije sestre. Marčelova majka, koja se udala kao veoma mlada, u moralnom a i fizičkom pogledu ostala je devojčurak. Osim toga, iako nije imala prislan odnos sa sinom, kojim se premalo bavila zbog mnoštva mondenskih obaveza, nije nikada odvajala svoj život od njegovog. Tako je Marčelo rastao u neprestanoj pometnji užurbanih dolazaka i odlazaka, isprobavanja i odbacivanja haljina, beskrajnih i ispraznih telefonskih razgovora, rasprava s krojačima i isporučiocima, svađa sa sobaricom, promena raspoloženja zbog svake sitnice. Marčelo je u svakom trenutku mogao da uđe u majčinu sobu, kao radoznali i nevidljivi posmatrač ličnog života u kojem ne igra nikakvu ulogu. Ponekad bi majka, kao da se prenela iz te rutine zbog iznenadne grize savesti, rešila da se posveti sinu i povede ga sa sobom kod krojačice, ili u kupovinu šešira. U takvim prilikama, prisiljen da sate i sate provede sedeći na hoklici, dok majka isprobava šešire i haljine, Marčelo bi bezmalo zažalio za uobičajenom užurbanom ravnodušnošću.

Te večeri, kako je odmah opazio, majka je bila užurbanija nego inače. I, odista, još pre nego što je Marčelo uspeo da prevlada vlastitu stidljivost, ona mu okrenu leđa i kroz mračnu sobu krenu ka odškrnutim vratima. Ali Marčelo nije hteo da čeka još čitav dan da čuje njen sud koji mu je bio potreban. Uspravi se na krevetu u sedeći položaj i glasno je pozva: „Mama!“

Video je kako se, gotovo s nestrpljenjem, okrenula na pragu. „Šta je bilo, Marčelo?“, upita zatim, prilazeći ponovo njegovom krevetu.

Sada je stajala pored njega, u polumraku, bela i vitka u crnoj haljini s izrezom. Njeno prefinjeno blede lice uokvireno crnom kosom bilo je u tami, ali je Marčelo na njemu ipak mogao da razazna nezadovoljstvo, užurbanost i nestrpljenje. Uprkos tome, potaknut svojim nagonom, najavio je: „Mama, moram nešto da ti kažem.“

„Da, Marčelo, samo požuri... mama mora da krene... tata čeka.“ Za to vreme, obema rukama je na potiljku nešto petljala oko kopče ogrlice.

Marčelo je želeo da majci prizna pokolj guštera i da je upita da li je pogrešio. Ali se zbog majčine žurbe predomislio. Ili, tačnije govoreći, preoblikovao je unapred smišljenu rečenicu. Odjednom mu se učinilo da su gušteri suviše male i beznačajne životinje da bi mogle da privuku pažnju toliko rasejane osobe. Iz čista mira, ni sam ne znajući zašto, izmislio je laž da bi uvećao svoj zločin. Nadao se da će tom ogromnom krivicom uspeti da pogodi majčinu osetljivost, za koju je nejasno naslućivao da je otupela i ravnodušna. Rekao je s takvom sigurnošću da se i sam začudio: „Mama, ubio sam mačku.“

U tom trenutku, majci je napokon pošlo za rukom da spoji kopču. Obujmivši potiljak rukama, priljubivši bradu na grudi, spuštenog pogleda, povremeno je nestrpljivo lupala potpeticom o pod. „Ah, je li?“, reče nerazumljivim glasom, kao da joj je naporno zakopčavanje ogrlice sasvim zaokupilo pažnju. Marčelo nesigurno potvrdi: „Ubio sam je praćkom.“

Vide kako majka negodujući vrti glavom, a potom je sklonila ruke s potiljka, držeći u jednoj ogrlicu koju ipak nije uspela da zakopča. „Ova prokleta kopča“, besno prosikta, „Marčelo... budi tako dobar... pomoz mi da zakopčam ogrlicu.“ Sede ukoso na krevet, okrenuvši sinu leđa, i nestrpljivo dodade: „Samo pazi da kopča škljocne... inače će se opet otkopčati.“

I dalje govoreći, pokazivala mu je mršava leđa, naga do rebara, bela poput hartije pri svetlosti koja je dopirala kroz vrata. U uskim šakama, sa oštrim grimiznim noktima, držala je đerdan okačen o tanki vrat osenčen kovrdžavim maljama. Marčelo pomisli da će ga ona pažljivije saslušati čim bude zakopčao ogrlicu. Nagnuo se prema njoj, uzeo dva kraja i spojio ih iz prve. Ali majka smesta ustade i, naginjući se da ga ovlaš poljubi u obraz, reče: „Hvala... sad spavaj... laku noć.“ Pre nego što je Marčelo stigao da je nekim pokretom ili uzvikom zaustavi, već je nestala.

Sutradan je vreme bilo sparno i oblačno. Pošto je ćutke obedovao s jednako ćutljivim roditeljima, Marčelo je krišom skliznuo sa stolice i kroz velika staklena vrata izašao u baštu. Kao i uvek, varenje mu je izazivalo potmulu mučninu pomešanu s nekom otromboljenom i zamišljenom ćulnošću. Koraćajuci polako, gotovo na prstima, po škripavom šljunku, u hladu krošnji, gde su zujali insekti, otišao je do kapije od kovanog gvožđa i pogledao napolje. Ukazala mu se dobro poznata, blago strma ulica, s obe strane oivićena stablima bibera, tim paperjastim, gotovo belićastim zelenilom. U to doba bila je pusta i neobićno mraćna zbog niskih crnih oblaka koji su prekrivali nebo. Preko puta su se nazirale druge kapije od kovanog gvožđa, druge bašte, druge vile nalik njegovoj. Pošto je pažljivo osmotrio ulicu, Marćelo se udaljio od kapije, izvadio praćku iz džepa i sagnuo se. Sitan šljunak bio je pomešan s malobrojnim krupnijim belim kamenjem. Marćelo je podigao kamen velićine oraha, stavio ga u kožno ležište praćke i krenuo u šetnju duž zida koji je njegovu baštu odvajao od Robertove. Njegova zamisao ili, taćnije, osećaj bio je da je zaratio s Robertom i da mora veoma pažljivo da nadzire bršljan koji prekriva zidanu ogradu, kako bi, i na najmanji pokret, osuo paljbu, odnosno odapeo kamen koji je nosio u praćki. Ta igra bila je odraz njegove ljutnje na Roberta, koji je odbio da mu bude saućesnik u pokolju guštera, a u isti mah i njegovog ratobornog i svirepog nagona koji ga je potakao na taj pokolj. Razume se, Marćelo je vrlo dobro znao da Roberto u to doba obićno spava i da ga ne špijunira iza bršljanovog grmlja, a ipak, premda znajući to, postupao je ozbiljno i istrajno, kao da je ubeđen da je Roberto tu. Stari, džinovski bršljan uspinjao se do samih šiljaka na vrhu rešetaka kapije, a njegovo slojevito, krupno, crno i prašnjavo lišće, poput ćipkastih volana na spokojnim grudima neke žene, bilo je nepokretno i sparušeno na tom zagušljivom vazduhu, bez vetra. Nekoliko puta mu se ućinilo da je lišće zatreperilo od nekog daška, taćnije, samog sebe je prevario da je video taj dašak i žustro, s neizmernim zadovoljstvom, odapeo kamen u gustiš bršljana.

Odmah nakon udarca, žurno bi se sagnuo, podigao drugi kamen i ponovo zauzeo borbeni stav, raskrećenih nogu, ispruženih ruku, spreman da gađa iz pračke, jer, nikad se ne zna, možda je Roberto iza lišća, i nišani prema njemu, a u prednosti je jer je skriven, dok je on na otvorenom, potpuno izložen. Tako je, igrajući se, stigao u dno bašte, do mesta gde je napravio onaj prorez u bršljanu. Tu se zaustavio, pažljivo motreći zidanu ogradu. U njegovoj mašti kuća je bila tvrđava, kapija obrasla u bršljan njene odbrambene zidine, a prorez u bršljanu opasan otvor na zidinama, kroz koji će se neprijatelj lako provući. A tada, nenadano, i to bez ikakve sumnje, opazi kako lišće leluja zdesna-nalevo, trepereći i ugibajući se. Da, bio je uveren, lišće se pomera, što znači da ga neko pomera. Za tren mu je proletelo kroz glavu da Roberto nije tu, da je to samo igra, a pošto je igra, on sme da potegne kamen, a u isti mah i da je Roberto ipak tu i da ne sme da potegne kamen, ako neće da ga ubije. A potom je, naprasno i bez oklevanja, nategao gumene uzice i odapeo kamen u bršljanov gustiš. To mu nije bilo dovoljno, sagnuo se, grozničavo postavio novi kamen u pračku, gađao, a zatim još jedan i odapeo i njega. Već je odbacio sve obzire i strahove i bilo mu je sasvim svejedno da li je Roberto tu ili nije, obuzeo ga je samo osećaj razdraganog i ratobornog uzbuđenja. Naposletku, sav zadihan, pošto je napravio mnoštvo rupa u grmlju, ispustio je pračku na zemlju i uspentrao se do zidane ograde. Kao što je predvideo i nadao se, Roberta nije bilo. Ali šipke na ogradi su bile prilično razmaknute, tako da je kroz njih mogao da proturi glavu. Ni sam nije znao kakva ga je radoznalost nagnala da proviri i pogleda nadole. S Robertove strane u bašti nije bilo bršljana, tu se nalazila uređena leja s posadenim perunikama koja se protezala između ograde i šljunkovite stazice. A tada, baš između leje s belim i ljubičastim perunikama, Marčelov pogled pade pravo na veliku, sivu mačku. Nekakav bezuman užas oduze mu dah, jer je primetio da životinja leži u neprirodnom položaju – izvrnuta postrance, sa ispruženim, mlitavim udovima, njuške zabijene u

zemlju. Gusto plavičastosivo krzno bilo je blago nakostrešeno i zamršeno, a u isti mah nepomično, poput perja nekih mrtvih ptica, koje je davno pre toga video na mermernom kuhinjskom stolu. Njegov užas je bivao sve veći, skoči na zemlju, iz ružinog grma izvuče potporni trščani prut, ponovo se uspentra i ispruži ruku kroz rešetke, nastojeći da vrhom trske, zaprljanim zemljom, ubode mačku u bok. Ali se mačka nije pomerila. Odjednom mu se učini da su te perunike visokih zelenih stabljika i krupnih belih i ljubičastih cvetova, blago nagnutih ka nepomičnom sivom telu, zapravo cveće u mrtvačnici, poput buketa i venaca koje je neka samilosna ruka poređala oko pokojnika. Baci trščani prut i skoči na zemlju, a da se nije potrudio ni da zatvori prorez na bršljanu.

Osetio je da ga preplavljuje mnoštvo strahova i prva pomisao mu je bila da otrči i sakrije se u neki ormar, ili ostavu, bilo gde, samo da bude skriven u mraku, kako bi pobegao od samog sebe. Pre svega, bio je užasnut što je ubio mačku, a osim toga, možda još više, što je to ubistvo prethodne večeri najavio majci, a to znači da je, neobjašnjivo i neumitno, predodređen za svirepe i smrtonosne postupke. No užas koji su u njemu izazvali smrt mačke i rečito predosećanje te smrti nadaleko je nadilazio užas koji ga je obuzimao pri pomisli da je ubijajući mačku u stvari imao nameru da ubije Roberta. Mačka je pukim slučajem stradala umesto njegovog druga. Taj slučaj, međutim, nije potpuno besmislen, ne može se poreći da je napredak bio postepen, od cveća do guštera, od guštera do mačke, od mačke do smišljenog i namernog Robertovog ubistva, premda ne i ostvarenog, ali se ono i dalje može ostvariti, i možda je neminovno. On je, dakle, nenormalan, nikako nije mogao da se oslobodi te misli ili, tačnije, tog živog, fizičkog osećaja i svesti o vlastitoj nenormalnosti, nenormalan je, žigosan usamljeničkim i opasnim usudom i već je krenuo krvavim putem na kojem nikakva ljudska sila neće moći da ga zaustavi. Udubljen u te misli, mahnito je jurio po tom malom prostoru između kuće i kapije, povremeno upirući pogled u kućne prozore, gotovo u želji da tamo ugleda obrise

svoje lakoumne i praznoglave majke, iako ona više ništa ne može da učini za njega, ako je ikad i mogla. Potom, obuzet nadom, munjevito odjuri u dno bašte, uspentra se do zidane ograde i promoli glavu kroz rešetke na ogradu. Gotovo da se zanosio mišlju da će ono mesto na kojem je ležala uginula mačka zateći prazno. Međutim, mačka nije otišla, i dalje je bila tu, siva i nepomična, okružena pogrebnim vencem belih i ljubičastih perunika. A kao potvrda smrti, s morbidnim zadahom truleži i raspadanja, pojavila se i crna crta kolone mrava, koja se od staze, pa preko leje, pružala sve do mačje njuške, pa i do očiju. Posmatrao je prizor i namah, kao da ga je prekrila druga slika, učini mu se da umesto mačke vidi Roberta, isto tako opruženog usred perunika, jednako beživotnog, dok mu mravi jure tamo-amo od ugaslih očiju do poluotvorenih usta. Od užasa ga podiđe jeza, odagna to strašno priviđenje i skoči na zemlju. Ali ovog puta se potrudio da prekrije prorez u bršljanu. Jer sada se, pored griže savesti i zgražanja nad samim sobom, pojavio i strah da će biti otkriven i kažnjen.

Ipak, premda se plašio, osećao je da u isti mah i priželjkuje da ga otkriju i kazne, ako ni zbog čega drugog, a ono kako bi ga na vreme zaustavili na toj nizbrdici, na čijem ga kraju, činilo mu se, neizbežno očekuje ubistvo. Ali roditelji, koliko pamti, nikada ga nisu kaznili, i to ne toliko zbog nekog načela koje bi isključilo kažnjavanje iz vaspitanja, koliko, kako je neodređeno shvatao, zbog ravnodušnosti. Tako da se na patnju što u sebi naslućuje počiniooca zločina nadovezivao i očaj što ne zna kome da se obrati kako bi bio kažnjen, i što nema pojma ni kako bi kazna trebalo da izgleda. Marčelo je turobno shvatao da ga isti onaj mehanizam koji ga je nagnao da svoju krivicu prizna Robertu, u nadi da će mu on reći da to nije nikakva krivica, već nešto uobičajeno što svi rade, sada tera da sve prizna roditeljima, u nadi da će ishod biti sasvim suprotan, da će oni s negodovanjem uzviknuti da je počinio strašan zločin i da mora da bude primereno kažnjen. I nije mu bilo važno što bi ga u prvom slučaju Robertova podrška

podstakla da ponovi postupak koji bi mu u drugom slučaju, naprotiv, doneo strogu osudu. U stvari, po njegovom shvatanju, u oba slučaja želeo je, po svaku cenu i bilo kojim sredstvima, da pobegne od zastrašujuće izolovanosti koju donosi nenormalnost.

Možda bi rešio da roditeljima prizna da je ubio mačku još tog istog dana, za večerom, da nije imao osećaj da oni već sve znaju. Naime, čim su seli za trpezu, opazio je, s nekom mešavinom zbunjenosti i bojažljivog olakšanja, da su otac i majka ljutiti i rđavog raspoloženja. Majka, čije je detinje lice odražavalo prenaplašeno dostojanstvo, sedela je uspravljenih leđa, spuštenog pogleda, čuteći s očitim prezirom. Naspram nje otac je, drugačijim ali jednako rečitim znacima, takođe ispoljavao nesumnjivu zlovolju. Otac, mnogo stariji od žene, često je u Marčelu izazivao neugodan osećaj da on, zajedno sa svojom majkom, pripada istom, dečjem i potčinjenom svetlu, kao da mu nije majka, već sestra. Bio je mršav, suvonjavog i izbornog lica, koje bi se retko razvedrilo kratkim smehom bez radosti, a bilo je obeleženo dvema uočljivim, nesumnjivo povezanim karakteristikama: svetlucanje iskolačenih, bezizražajnih, gotovo kamenih zenica i česti trzaji neznano kog raspomamljenog nerva, ispod kože na umornom obrazu. Možda zbog mnogih godina provedenih u vojsci, želeo je da mu pokreti budu precizni, a držanje pod kontrolom. Ali Marčelo je znao da, kad se njegov otac razbesni, preciznost i kontrola postaju prekomerne i prelaze u svoju suprotnost, odnosno u neku neobičnu, suspregnutu i ciljanu silovitost, čini se, u nameri da i najobičniji pokreti dobiju na značaju. Tada, te večeri, za trpezom, Marčelo je odmah opazio da otac, bezmalo kao da hoće da privuče pažnju, silovito naglašava svaki uobičajen i beznačajan potez. Podigao bi, na primer, čašu, otpio gutljaj i potom je s treskom vratio na sto; zatražio bi slanik, uzeo malo soli i opet bi ga tresnuo na sto; isekao bi krišku hleba, raskomadao je, a veknu po treći put tresnuo na sto. Ili, kao da je odjednom opsednut simetrijom, počeo je da namešta tanjir između pribora za jelo, uz uobičajeno treskanje, tako da nož, viljuška i kašika

stoje pod pravim uglom oko zdele. Da nije bio toliko zaokupljen vlastitom krivicom, Marčelo bi lako primetio da ti pokreti, toliko patetično i izražajno nabijeni energijom, nisu upućeni njemu, već majci, koja je, naime, na svaki novi tresak reagovala sve izraženijim dostojanstvom, nadmeno uzdišući i trpeljivo dižući obrve. Ali bio je zaslepljen vlastitom zabrinutošću, tako da je bio uveren da roditelji sve znaju. Sigurno ga je Roberto ocinkario, pošto je već takva kukavica. Želeo je da bude kažnjen, ali sada, kada je video kako su roditelji narogušeni, iznenada ga podiđe jeza jer je znao koliko otac može da bude nasilan u sličnim prilikama. Kao što su majčini izlivi nežnosti bili povremeni, slučajni, očito više zbog kajanja nego iz majčinske ljubavi, tako su i očevi izlivi strogosti bili neočekivani, neopravdani, prekomerni, čini se pre u želji da nadoknadi propušteno nakon dugih perioda nehaja nego u vaspitne svrhe. Iznebuha, posle neke majčine ili kuvaričine pritužbe, otac bi se prisetio da ima sina, počeo bi da viče, da praska, da mu udara ćuške. Marčelo se plašio upravo tih ćuški, jer je otac na malom prstu nosio prsten s krupnim kamenom u ležištu koji bi se, u takvim prilikama, neznano zašto, uvek okrenuo na unutrašnju stranu, tako da je ponižavajući šamar još jače boleo. Marčelo je podozrevao da otac namerno okreće kamen, ali nije bio siguran.

U strahu je brže-bolje stao da smišlja neku uverljivu laž. Nije on ubio mačku, nego Roberto, jer, zbilja, mačka je u Robertovoj bašti, i kako bi on mogao da je ubije kroz bršljan i zidanu ogradu. Ali potom se odjednom prisetio da je prethodne večeri već kazao majci da je ubio mačku, što se sutradan i odigralo, tako da ne može da pribegne laži. Ma koliko da je rasejana, majka je sigurno obavestila oca o njegovom priznanju, a on je, nesumnjivo, to priznanje povezao s Robertovim optužbama, tako da nikako ne može da ih porekne. Na tu pomisao, prelazeći iz jedne u drugu krajnost, iznova je poželeo da bude kažnjen, samo da se to desi što pre i da bude konačno. Kako? Setio se da mu je Roberto jednom ispričao kako roditelji svoju neposlušnu decu za kaznu šalju u

internate, i iznenadio se što je svim srcem poželeo takvu kaznu. Ta želja je bila odraz nesvesne zasićenosti neurednim porodičnim životom, lišenim prisnosti. Ne samo što je zbog toga priželjkivao nešto što bi roditelji smatrali kaznom nego ga je to navodilo da obmane i sebe i svoju potrebu za kaznom, gotovo prepredeno računajući da će tako umiriti vlastitu savest, a istovremeno i popraviti svoj položaj. Ta pomisao ga je odmah navela da zamisli prizore koji bi trebalo da obeshrabruju, ali njemu su delovali utešno: strogo i hladno, sivo zdanje, s velikim prozorima zaklonjenim gvozdenim rešetkama, ledene spavaonice, bez ukrasa, s redovima kreveta, nanizanim duž visokih belih zidova, prašnjave učionice, s načičkanim klupama i katedrom u dnu, hodnici golih zidova, mračna stepeništa, glomazna vrata, velike, nesavladive kapije od kovanog gvožđa – ukratko, kao u nekom zatvoru, a ipak primamljivije od nepostojane, teskobne, nepodnošljive slobode u očevoj kući. Čak i pomisao da nosi prugastu uniformu i da mu glava bude obrijana, kao kod internatskih đaka, koje je katkad sretao kako idu ulicama u koloni, čak i takva, ponižavajuća i gotovo odbojna zamisao bila mu je privlačna usled očajničke potrebe za redom i kakvom-takvom normalnošću.

Utonuo u te maštarije, više nije gledao u oca, već u stolnjak obasjan belom svetlošću, na koji su povremeno padale noćne bube, koje su uletale kroz širom otvoren prozor i udarale u luster. Potom podiže pogled, da bi u tom trenu spazio da na prozorskoj dasci, baš iza očevih leđa, stoji neka mačka. Ali, pre nego što je mogao da razazna koje je boje, životinja je skočila, projurila kroz trpezariju i nestala put kuhinje. Premda nije bio sasvim siguran, ipak mu je srce zaigralo u radosnoj nadi da je to ista ona mačka koja je pre nekoliko sati nepomično ležala među perunikama u Robertovoj bašti. I bio je zadovoljan zbog te nade, jer je to znak da mu je naposletku više stalo do njenog života nego do vlastite sudbine. „Mačka!“ uzviknu na sav glas. A potom, bacivši ubrus na sto i spustivši nogu sa stolice, upita: „Tata, završio sam, smem li da ustanem?“

„Da se nisi pomerio s mesta“, reče otac pretećim glasom. Prestrašen, Marčelo se odvaži: „Ali mačka je živa...“

„Već sam ti rekao da se ne mičeš s mesta“, odvrati otac. A potom, kao da su Marčelove reči prekinule to i za njega predugo ćutanje, okrete se ka ženi govoreći: „Dakle, reci nešto, progovori!“

„Nemam šta da kažem“, odgovori ona, s napadnom nadmenošću, spuštenih kapaka i prezrivo iskrivljenih usana. Bila je obučena za izlazak, u crnoj, izrezanoj haljini, Marčelo je opazio da svojim tankim prstima steže maramicu u šaci i često je prinosi nosu, dok drugom rukom podiže komadić hleba i potom ga pušta da padne na sto, ali ga ne hvata prstima, već vrhovima noktiju, kao ptica kandžama.

„Ama reci to što imaš da kažeš... progovori... dođavola!“

„Tebi nemam da kažem ama baš ništa.“

Marčelo je tek nazreo da ubijena mačka nije razlog roditeljske ljutnje kad je, odjednom, sve krenulo nizbrdo. Otac još jednom ponovi: „Kaži, zaboga!“, a majka je na to, umesto odgovora, slegnula ramenima; tada otac zgrabi kupastu čašu kraj tanjira, dreknu: „Hoćeš li da progovoriš ili ne?“, i svom silinom tresnu čašom o sto. Čaša se razbi, otac psujući prinese ustima povređenu šaku, prestrašena majka ustade od stola i žurno se uputi ka vratima. Otac je gotovo sladostrasno isisavao krv iz posekotine na šaci, visoko podignutih obrva, ali, videvši da njegova žena odlazi, prestade sa isisavanjem i povika: „Zabranjujem ti da odeš... je l' jasno?“ Umesto odgovora, začu se tresak silovito zalupljenih vrata. I otac ustade i jurnu ka vratima. Uzbuden zbog siline te scene, Marčelo pođe za njim.

Otac je već krenuo uza stepenice, držeći se za ogradu, naizgled bez uzbuđenja i žurbe, ali Marčelo, idući za njim, opazi da preskače po dva stepenika, kao da tiho leti ka odmorištu, i pomisli kako podseća na džina iz bajke u čizmama od sedam milja, i nije uopšte sumnjao da će to proračunato i preteće uspinjanje odneti pobedu nad majčinom paničnom žurbom dok je, malo iznad, bežala uza stepenike, jedan po jedan, saplićući se o usku haljinu. „Sad će da je

ubije“, pomisli, idući za ocem. Kad je stigla na odmorište, majka otrča do svoje sobe, ali nedovoljno brzo da bi sprečila da i muž uleti za njom kroz odškrinuta vrata. Marčelo je sve to video uspinjući se uza stepenice svojim kratkim dečjim nogama, zbog kojih nije mogao ni da preskače po dva stepenika kao otac, ni da hitro skakuće kao majka. Čim je stigao na odmorište, opazi da je, nakon bučne jurnjave, odjednom zavladała neobična tišina. Vrata majčine sobe ostala su otvorena. Marčelo se, malo oklevajući, pojavi na pragu.

Isprva, u dnu sobe, u polumraku, s obe strane prostranog niskog kreveta, ugleda samo dve velike providne zavese na prozorima kako lepršaju na promaji i podižu se sve do tavanice, gotovo dodirujući luster. Te nečujno lelujave, beličaste zavese u mračnoj sobi ostavljale su utisak pustoši, kao da su Marčelovi roditelji u toj jurnjavi kroz širom otvorene prozore odleteli u letnju noć. Potom, zahvaljujući tračku svetlosti koja je iz hodnika kroz vrata dopirala do kreveta, napokon ugleda roditelje. Tačnije, ugleda samo oca, s leđa, koji je gotovo u potpunosti zaklanjao majku, videle su joj se samo kosa rasuta na jastuku i ruka podignuta ka naslonu kreveta. Ta ruka je grčevito pokušavala da se dokopa naslona, ali bez uspeha; a za to vreme je otac, svojim telom prignječivši ženino, pokretao ramena i šake kao da hoće da je zadavi. „Ubija je“, pomisli Marčelo, uveren u to, zastavši na pragu. U tom trenutku obuze ga neki neobičan osećaj ratobornog i svirepog uzbudjenja, a u isti mah i snažna želja da se umeša u borbu, ne znajući ni sam da li da bi dao podršku ocu ili da bi odbranio majku. Istovremeno, u njemu se budila nada da će videti kako taj zločin, mnogo teži od njegovog, potire njegovo zlodelo. Jer šta je ubistvo mačke u poređenju s ubistvom žene? Ali baš u trenutku kada je, prevladavši poslednji trag oklevanja, zanesen i silovit, zakoračio s praga, začu se majčin glas, nimalo slabašan, čak gotovo umilan, kako tiho mrmlja: „Pusti me“, a nasuprot toj molbi spustila je ruku kojom je do tada tražila ivicu naslona i obavila je oko muževljevog potiljka. Začuden, gotovo razočaran, Marčelo ustuknu i izađe u hodnik.

Mic po mic, pazeći da ne pravi buku na stepenicama, siđe u prizemlje i zaputi se u kuhinju. Sada ga je ponovo peckala radoznalost da sazna da li je mačka koja je uskočila kroz trpezarijski prozor ista ona za koju se plašio da ju je ubio. Kad je odgurnuo kuhinjska vrata, ukaza mu se spokojan domaćinski prizor – postarija kuvarica i mlada sobarica sedele su za mermernim stolom i obedovale, u beloj kuhinji, između električnog štednjaka i hladnjaka. A na podu, ispod prozora, mačka je ružičastim jezikom lizala mleko iz zdelice. Ali, kako je odmah razočarano primetio, to nije bila ona siva, već neka sasvim druga, prugasta mačka.

Ne znajući kako da opravda svoje prisustvo u kuhinji, priđe mački, sagnu se i pomazi je po leđima. Mačka je, ne prekidajući laptanje mleka, stala da prede. Kuvarica ustade i ode da zatvori vrata. Potom otvori hladnjak i izvadi tanjir s parčetom kolača, stavi ga na sto, primače još jednu stolicu i reče Marčelu: „Hoćeš malo sinoćnog kolača? Ostavila sam ga baš za tebe.“ Marčelo, ne prozborivši ni reč, ostavi mačku, sede i poče da jede kolač. Sobarica reče: „Ja neke stvari zbilja ne razumem... imaju toliko vremena preko dana, imaju toliko prostora u kući, ali, đavola, moraju da se svađaju baš za stolom, pred detetom.“

Kuvarica poučno odvrati: „Ko ne želi da se bavi decom, bolje da ih ne donosi na svet.“

Posle kraće pauze, sobarica dodade: „On bi po godinama mogao da joj bude otac... jasno je zašto se ne slažu...“

„Da je samo to...“, kuvarica će, gledajući značajno u pravcu Marčela.

„Osim toga“, produži sobarica, „po meni, taj čovek nije normalan...“

Čuvši tu reč, i dalje mirno jedući kolač, Marčelo načulji uši. „I ona misli isto što i ja“, nastavi sobarica, „znaš šta mi je rekla onomad, dok sam joj pomagala da se presvuče za spavanje? Dakomina, pre ili kasnije, moj muž će me ubiti... ja sam joj odgovorila: ali, gospođo, šta čekate, što ga ne ostavite? A ona...“

„Ššš“, prekide je kuvarica pokazujući na Marčela. Sobarica je razumela i zapitala Marčela: „Gde su tata i mama?“

„Gore, u sobi“, odgovori Marčelo. A potom, odjednom, kao potaknut nekim neodoljivim nagonom: „Stvarno je tačno da tata nije normalan. Znae šta je uradio?“

„Ne znamo, šta?“

„Ubio je mačku“, reče Marčelo.

„Mačku, a kako?“

„Mojom praćkom... video sam ga ja kako u bašti prati sivu mačku koja je išla po ogradi... onda je uzeo kamen i gađao mačku i pogodio je u oko... Mačka je pala u Robertovu baštu, pa sam ja otišao da vidim i mačka je bila mrtva.“ Kako je pričao, obuzimao ga je sve veći žar, pazio je dobro da zadrži ton nevinog deteta, koje naivno i iskreno prepričava nedelo kojem je svedočilo. „Zamisli ti to“, reče sobarica sklopivši ruke, „mačka... čovek u tim godinama, gospodin, da uzme praćku od sina i ubije mačku... i onda ne sme da se kaže da je nenormalan.“

„Ko je zao prema životinjama, zao je i prema ljudima“, reče kuvarica, „počne od mačke, a posle ubije čoveka.“

„Zašto?“, odjednom upita Marčelo, dižući pogled s tanjira.

„Tako se kaže“, odgovori kuvarica i pomilova ga po glavi. „Ipak“, dometnu obraćajući se sobarici, „nije to baš uvek tako... onaj što pobi sve one ljude u Pistoji... čitala sam u novinama... znaš šta sada radi u zatvoru? Gaji kanarinca.“

Pošto je pojeo kolač, Marčelo ustade i izađe iz kuhinje.